

tában is elintézettnek vélt kérdések perek tárgyává tétessenek.

Remélhető tehát, hogy a jogegységi tanács mindezeket a felhozott szempontokat mérlegelve, az elvi határozatot nem fogja döntvény erejére emelni, hanem a főkérdésben a II. és VII. tanácsok álláspontját teszi magáévá, a visszaható erő kérdésében pedig megfelelő óvatos formulázással lokalizálja a problémát.

Beccsületvédelem és sajtószabadság.

Irta: *ifj. dr. Szigeti László.*

A személyiségi jogok védelmének elméleti alapjait a XIX. század jogi irodalma és bírói gyakorlata rakta le. A ma személyiségi jogok néven ismeretes jogvédte érdekek régi jogokban is találtak ugyan magánjogi védelmet, de az elméleti megalapozás és a személyiségi jogok, mint külön jogoknak, felállítására a múlt század jogi íróinak és a jog gyakorlati művelőinek, bíróknak és ügyvédeknek érdeme. Az elméleti kérdés még ma sincsen tisztázva, e sorok írója sem találja a személyiségi jogok mai elméleti helyzetét megfelelőnek, amit más alkalommal megkíséreltem bíráltni.¹⁾ A fontos azonban az a körülmény, hogy e tisztázatlan jogi helyzet ellenére a jog gyakorlatilag tényleg védelmet nyújt olyan fontos és a jog védelmére érdemes érdekeknek, melyek eddig a magánjogban kellő védelmet nem találtak.

E fejtegetések is gyakorlati célból a mai magánjogban és bírói gyakorlatban kialakult elméleti kifejezőmódot használják, nyitva hagyva a személyiségi jogok mai rendszerének elméleti helyességét.

A múlt század igen alkalmas volt e személyiségi jogvédelem kifejlesztésére. A parlamentárizmust, az egyén politikai jogait, a közéletben való részvételét, az egyéni szabadságnak a zsarnokság, a központi hatalom túlkapásaival szembeni megvédését kiharcoló század a magánjogban is fokozottabb érzékkel bírt a személyiség értéke és védelme iránt. De ugyanez a század, mikor az egyénnek a közéletben szerepet biztosított, természet-szerűleg biztosítani akarta a vélemény kifejezésének szabadságát is, a nyilvánosság érdekét is. A múlt századok szomorú tapasztalatai alapján felismerte, hogy minden visszaélésnek legjobb ellenszere és minden haladásnak feltétele a nyilvánosság. Kétségtelen, hogy a helyes és helytelen nézeteknek egyforma nyilvánossága káros hatással lehet, de ki ítéli meg, hogy melyik politikai, tudományos, művészeti vélemény helyes? Még mindig nem tudunk jobbat a helyes út megtalálására, mint a vélemé-

¹⁾ *ifj. dr. Szigeti László*: Nem vagyoni érdekek védelme. Polgári Jog, 1930. évf. 521. oldal.

nyek nyilvános küzdelmét, természetesen a jogszabályok határain belül.

A mi századunk az állami beavatkozás növekedésének korszaka. A közösség érdekét hangsúlyozza az egyéni érdekekkel szemben. Ez a küzdelem a személyiségi jogvédelem terén a személyiségi jogoknak a közösség, a nyilvánosság érdekében szembeni nagyobb megszorításával jár. Egyes korszakokban a határok e két érdek védelmi területe közt változhatnak, de minél nagyobb az állami beavatkozás, annál fontosabb, hogy az egyéni életnek az a kis köre, amit az állam, a társadalom az egyén tetszésére hagyott, külső beavatkozások ellen megvédésék. Közérdek, hogy az egyénnek legyen bizonyos fokú autonómiája. Az állami beavatkozásnak van egy bizonyos természetes határa, melyen túl az egyén a társadalom élő sejtje, kinek tehetsége, cselekvése, találékonysága a közösség legerősebb táplálója és támasza, elsorvad, elgyengül, ami viszont a közösségre hat vissza, vérszegénnyé téve az állami, társadalmi, tudományos, művészeti életet.

Másrészt mindjobbán felismerhető a társadalmi munkamegosztás fejlődésével, az emberek kapcsolatainak szövevényessé válásával, hogy az egyén működése egyúttal társadalmi funkció is és mint ilyen, a közösség ellenőrzését, bírálatát, tanácsait nem nélkülözheti és közérdekből tűrni köteles. A személyiség fontosságának felismerésével emelkedik a nyilvánosság érdeke is az egyén cselekvése kérdésében. A nyilvános ellenőrzésnek, véleménynyilvánításnak hatalmas társadalmi szerve a sajtó. A sajtó az állami, társadalmi élet esetleg rejtve maradó bajainak felfedője, ezáltal módot ad az orvoslásra és a javításra is. Ha az állam, társadalom szervei nem működnek kifogástalanul, a sajtó nyilvánossága a pótlója e szervek hiányzó buzgóságának, kötelességteljesítésének és éberségének. A sajtó, Kohler²⁾ szerint az állam által elismert intézmény, hivatása a közérdeki kérdések tárgyalása, ha egyesek becsületének sérelmével jár is. A svájci bíróságok szerint³⁾ a sajtó feladata a tájékoztatás közérdeki eseményekről, eszmecsere provokálása, a közéletben való visszaélések felfedése, az állami igazgatásról és pénzek hovatartozásáról felvilágosítás kérése. A magyar kir. Kúria 1927. jún. 27.-i B. 4749. számú ítélete szerint „a hírlapírónak egyik szép hivatása az is, hogy a közélet valódi sebeit a nyilvánosság előtt feltárja, a valódi visszaélésekre rámutasson”.

²⁾ Kohler: Ehre und Beleidigung Archiv für Strafrecht (47. kötet, 109. old.), idézve Balás P. Elemér: Sajtójogi gyakorlat, 1927. évf. Itt jegyzem meg, hogy a cikkben foglalt bírói gyakorlatot részben Balás P. Elemér fent idézett gyűjteményéből, részben a Jogi Hírlapból idézem nagyobb részben. Egyes idézetek is Balás P. Elemér gyűjteményéből idéztetnek.

³⁾ Balás i. m. 1927. évf.

Igy kerül összeütközésbe két közérdek: a személyiség magánjogi védelme és a nyilvánosság, a sajtó, a bírálat szabadságának érdeke és két személyiségi jog: a becsület személyiségi joga egyik oldalról és a véleménynyilvánítás, a bírálat szabadságának személyiségi joga a másik oldalról. E fejtegetések célja e két érdek területének határait egyes általános tételek felállításával kijelölni. Először a becsület magánjogi védelmének természetével, majd a bírálat szabadságának jogi helyzetével, végül e két terület elhatárolásával fogunk e rövid tanulmány keretei között nagy általánosságban foglalkozni.

A becsület magánjogi védelme régebbi, már elavult intézményeket figyelmen kívül hagyva, újabb keletű. A védelem főleg a büntetőjog körében, a becsületsértés és rágalmazás vétsége keretében foglalt helyet. Mivel a büntetőjogi irodalom és gyakorlat előtt a becsületvédelem jogtárgyára és természetére nézve a magánjogival hasonló kérdések merültek fel, mielőtt a magánjogi elmélet és gyakorlat kérdéseivel foglalkoznánk, nem mellőzhetjük a büntetőjog felhasználható anyagára vonatkozó rövid fejtegetéseket sem.

Angyal Pál⁴⁾ szerint a becsületet sértő bűncselekmények tárgya tulajdonképen a külső becsületből származó az a jogigény, melynél fogva mindenki követelheti, hogy *a társadalom ítéletével megállapított értéknek* megfelelő bánásmódban részesítsék. Tehát a becsületvédelem védett tárgyának az ú. n. külső becsületet, a társadalomnak az egyes eddigi magatartása által szerzett megbecsülését, ítéletét tartja, amit Bindáng az egyes forgalmi értékének nevez. Angyal szerint a szubjektív becsületérzés nem lehet védelem tárgya, mert az mások cselekményével meg nem sérthető. Ezzel szemben Kohler az egyén szubjektív érzelmvilágát tartja a védelem tárgyának.

A külső becsületet, a társadalom ítéletét nem lehet a védelem tárgyának tekinteni akkor, ha a valóság bizonyítása korlátlanul nincs megengedve, ha a becsületsértés és rágalmazás tényálladáshoz nem tartozik hozzá a kifejezés, a tényállítás valótlansága. Már pedig e tekintetben igen változatos fokozatok vannak az egyes büntetőtörvénykönyvekben, van olyan törvénykönyv, mint a japán, mely a valóság bizonyítását teljesen kizárja, a többi törvénykönyvek kisebb-nagyobb mértékben megengedik a valóság bizonyítását, de olyan szabályozás, mely a valóság bizonyítását minden esetben megengedné, nincsen. A magyar bíróságok gyakorlata szerint a becsületsértés tényálladéknak *nem eleme* sem a *valótlanság*, sem pedig a vádlott rossz-hiszemősége (K. 1928. B. I. 393.), ugyanígy a rágalmazásnál közömbös az állított vagy híresztelt tény valósága, vagy valót-

⁴⁾ Angyal Pál: A becsület védelméről szóló 1914: XLI. t.-c., 3. old.

lansága. (K. 1927, XII. 14. B. L. 3106.) Angyal⁵⁾ szerint is a tény objektív valótlanlansága nem tényálladási elem. Ha tehát a tényállás, kifejezés valósága nem zárja ki a rágalmazás, becsületsértés megállapítását, kivéve olyan esetben, mikor a valóság bizonyítása határozottan meg van engedve, úgy az esetben is van rágalmazás, becsületsértés, ha a sértettnek jogigénye a társadalom ítélete szerint nincs is. Ha tehát a külső becsületet vesszük a védelem tárgyának, akkor olyan becsületet is védünk, amely nincsen.

Ha elfogadjuk, hogy a külső becsület a védelem tárgya, akkor csak következetesen Binding⁶⁾ álláspontjára juthatunk, hogy ha a tényállás, kifejezés való, akkor nincs rágalmazás és becsületsértés. Szerinte a valóság közlése nem lehet becsületsértés. Nincs jogigény pozitív elismerésre és megbecsülésre, csak a becsület megsértésének abbanhagyására. A becsületsértés nála: jogellenes bánásmód a sértettel *meg nem levő becsütelensége* szerint.

Mivel nálunk tételes törvény szabályozza a rágalmazás és becsületsértés tényálladékát és a tényállítások, kifejezések valótlanlanságát nem kívánja meg, nem engedi meg minden esetben a valóság bizonyítását, így nálunk ellentmondás nélkül nem lehet a külső becsületet, a tényleg megszerzett társadalmi megbecsülést a védelem tárgyának tekinteni. Az ellen is elkövethető becsületsértés, akinek tényleg nincsen becsülete és ha a reámondott kifejezések valók és köztudomásúak. Nem célunk a kérdést büntetőjogi vonatkozásban megoldani, de kétségtelen, hogy a becsület védelme mögött nem a külső becsület, a tényleges értékítélet, hanem a sértett szubjektív érzésvilága egy részének védelme rejlik, mely a magánjogban a személyiségi jogok védelme címén szerepel. Ezt bizonyítja Angyalnak⁷⁾ a bírói gyakorlatnak megfelelő felfogása, hogy nők előtti trágár beszédek, gorombaság, gúnyolódás, irigylés, bosszantás, a szeméremérzet megsértése is lehet becsületsértés. A büntetőjog a tételes szabályozás folytán kénytelen az egységes személyiségi jogot feldarabolni és a becsületre szonítani, de az anyagi igazság érdekében ide von olyan eseteket is, melyek enélkül büntetőjogi védelemre nem találnának. Kohler szerint⁸⁾ a bántólag ható magatartás becsületsértés, így pl. az is, ha valaki a vénkisasszony kutyáját megöli.

A magánjogban a becsület személyiségi jog és ennek megsértése a személyiség jogának jogellenes megsértése. Mint említettem, jelen fejtegetésben nem kívánom a személyiségi jog

⁵⁾ Angyal i. m. 26. old.

⁶⁾ Binding: Die Ehre und ihre Verletzbarkeit. Rektori székfoglaló. 1890.

⁷⁾ Angyal i. m. 40. old.

⁸⁾ Idézve Balás: Sajtójogi gyakorlat.

elméletének bírálatát adni és a Magánjogi Törvénykönyv javaslatának a bírói gyakorlatban is elfogadott meghatározásából indulok ki. A MTj. 107. §-a szerint mindenkinek joga van arra, hogy a törvénynek és mások jogainak korlátai között személyiségét szabadon érvényesíthesse és hogy ebben őt senki se háborítsa. A MTj. a személyiségi jogot helyesen egységesen fogja fel és nem követi a személyiségi jognak több külön személyiségi joggá való felosztását. A személyiségi jognak sokféle megnyilatkozása van, amelyeket kielégítőleg felsorolni lehetetlen és ilyen tételes szabályozás esetén könnyen megesik, hogy egyes meg nem nevezett kifejezései a személyiség jogának védtelenül maradnak. Láttuk, hogy a büntetőjogi gyakorlatban is milyen nehéz a becsületjognak a többi személyiségi jogoktól, illetve helyesebben a személyiségi jog többi részétől való elhatárolása. A személyiségi jog egységes, az egyéniségnek, a személyiségnek, mint szerves egységnek, a külső világban való megnyilatkozásának, érvényesülésének joga, még pedig úgy pozitív irányban a kinyilatkoztatás, a cselekvés útján, vagy pedig a rejtve maradás, az eltitkolás negatív irányában. A nyilvánosság az a napfény, világosság, mely nélkül erőteljes egyéniség ki nem fejlődhet, de viszont az egyéniség gyökere a termőtalaj rejtett erőiből táplálkozik és ha napfényre kerül a gyökér is, ha kitépik az anyaföldből, elszárad, gyökértelenné lesz. Mert mint Goethe és Kölcsey Ferenc helyesen mondja, magányban érlelődik a tehetség, a jellem a világ küzdelmei közt. Ezt a közérdekű magányosságot biztosítani kell az egyéniségnek, mely nélkül az élet kibírhatatlan zsarnoksága lesz környezetünknek és a körülményeknek. Meszlény⁹⁾ egy fiatalkori kítűnő tanulmányában helyesen emeli ki a személyiségi védelemnek ezt a negatív oldalát; a magánéletet, a bizalmas belső kört, melyben az ember él, kell megvédeni a profanizálás ellen. Ez az, amit az angol „right of privacy”-nek nevez, Meszlény pedig a magánosság, a rejtve maradási jogának. Nézetem szerint joggal lehetne a Mtj. definícióját oly módon kiegészíteni, hogy mindenkinek joga van a törvény korlátai között egyéniségét szabadon érvényesítenie vagy elrejténie, eltitkolnia. A becsület, a képmás, a titok joga alatt ismeretes személyiségi jogi védelemnél is tulajdonképpen a személyiségi jog e negatív oldaláról, a rejtve maradási jogról van szó. Ugyancsak ez a jogtárgy a személyes szabadságnak oly módon való megsértésénél, mikor valakit akarata ellenére valaminek tevéssére kényszerítenek.

A személyiségi jog megsértése a lelki bántalom okozásával, amely a jogellenes beavatkozás következménye, be van fejezve, sőt nézetem szerint már a nem vagyoni kár is fel-

⁹⁾ *Meszlény Artúr: A személyiség védelme. Magyar Jogászegyleti Értekezések, XXVI. kötet, 7. füzet.*

merült.¹⁰⁾ A magánjogi bírói gyakorlat a személyiségi jog megsértését és a nem vagyoni kár felmerültét a sértett állásának, társadalmi helyzetének, foglalkozás, emberi méltóság, tisztelet, megbecsülés, bizalom, tekintély, személyiségi jogával kapcsolatos egyéb értékeknek jogellenes csökkentésében látja azok körében, akikkel életviszonyai kapcsolatba hozzák, továbbá a fentiek által okozott *lelki fájdalomban és szégyenérzetben*.¹¹⁾

Ez az érem egyik oldala. Nézzük most a másik oldalt, a nyilvánosság, a sajtó jogát. Említettük már, hogy a társadalmi, állami szervezet kiépülésével mindenki, aki a társadalmi munkamegosztásban részt vesz, foglalkozása, hivatása gyakorlata közben közérdekű társadalmi funkciót gyakorol, tehát annak mikénti teljesítése közérdek és így társadalmi felelősség és a nyilvánosság ellenőrzése terheli. Az ország érdeke, hogy tisztviselői kötelességüket híven, lelkiismeretesen és jól teljesítsék, hogy a bíró jól és lelkiismeretesen ítéljen, az ügyvéd ügyfele érdekét és az anyagi igazságot becsületesen szolgálja, az orvos jól gyógyítson, a mérnök jól építsen, a tudós, a művész, az író hivatásának megfeleljen, a kereskedő, az iparos, a mezőgazda tisztességesen vegyen részt a nemzeti termelési tevékenységben. Mikor valaki társadalmi, állami feladatot végez, mikor valaki közigazgatási funkciót gyakorol, ítél, igazságszolgáltatási szerepet vállal, termel, a forgalom lebonyolításában vesz részt, vagy a tudományt, művészetet, irodalmat, a közegészségügyet szolgálja, akkor nem tarthat igényt a magányosságra, a rejtve-maradhatásra, mert hiszen tevékenysége a közre hasznos és káros lehet, tehát e tekintetben a bírálatot, az útbaigazítást, az ellenkező véleményt tűrni tartozik. Az emberi viszonyok nem az egyes izoláltságán épülnek fel — mondja Kohler¹²⁾ — mindenki köteles bizonyos behatásokat tűrni, *mindenki tartozik elviselni, hogy róla beszélnek és ha a nyilvánosságra lép, megbírálják*. Érzékenységnek a jogban nincsen helye. „*A kritika szabadsága közérdek, amely fontosabb, mint az egyéni érzékenység*“ — mondja a budapesti kir. ítélőtábla¹³⁾ „...különösen azoknak, akik a nyilvánosság előtt szerepelnek, mint a hivatással járó kockázatot meg kell tűrniök (a bírálatot), különben a napi események a kellő bírálat alól ki volnának vonva“. A kritika jogát tehát bíróságaink elismerik, de kérdés, hol van a megengedett kritika határa? A német Btk. 193. §-a a tudományos, művészeti vagy ipari teljesítményekről szóló helytelenítő ítéleteknek külön mentességet biztosít. A magyar büntetőjog

¹⁰⁾ *íj. dr. Szigeti László*: Erkölcsi kártérítés, mint érdekvédelmi eszköz. Polgári Jog, 1931. évf., 96. oldal.

¹¹⁾ Jogi Hírlap IV. évf. 751., V. évf. 715., VI. évf. 505., 594. eset. K. 7910/1927., 8069/1927., 1327/1928., 925/1929.

¹²⁾ Kohler: Das Eigenbild im Recht. Berlin, 1903.

¹³⁾ Bpesti Tábla 1918. I. 21. 6. P. 6451.

a bírálatra vonatkozólag semmiféle különös intézkedést nem tartalmaz s így az általános szabályok irányadók. „A bírálat joga mégsem terjedhet addig, hogy rágalmozó tényállításokat és becsületsértő kifejezéseket megtorlás nélkül használhasson, a közérdek szolgálata pedig csak arra szolgálhat indokul, hogy a valóság bizonyítása megengedtessek”.¹⁴⁾ Ugyanez lényegileg Balás P. Elemér véleménye is.¹⁵⁾ A budapesti kir. ítélőtábla előbb említett a kritika jogát elvileg kimondó ítélete is csak akkor enged meg a bírálatban kisebbítő és bántó kifejezéseket, ha a büntetőtörvénykönyvbe nem ütköznek és sem rosszakarattól, sem könnyelműségből nem származnak. Ha a bírálat joga csak akkor mentesít, ha egyébként sem rágalmozó vagy becsületsértő a bírálat, akkor hol van a bírálat különös mentesítő hatása? A tételes büntetőjogi rendelkezésnél fogva a bíróságok más álláspontot nem is foglalhatnak el, de oly módon igyekeznek a bírálat jogát biztosítani, hogy amennyiben a bírálat sértő kifejezései csak a tudományos, irodalmi, művészeti mű bírálatára vonatkoznak, felmentő ítéletet hoznak azon az alapon, hogy a sértés a sértett becsületét nem érinti. Így a budapesti Tábla¹⁶⁾ szerint, hogy „valaki egy tudományos kérdést helyesen oldott-e meg, vagy hogy a tudományokkal nem kellő szakértelemmel foglalkozik”, nem tekinthető becsületsértésnek, habár a cikkben foglalt kritika szigorú, éles, kellemetlen, sőt esetleg igazságtalan is. A Kúria 1933 november 7-én B. I. 4001. szám alatt hozott ítéletében vádlottat felmenti a rágalmozás vádjától, mert a cikk fejtegetései csak főmagánvádló politikai állásfoglalását tárgyazzák és bírálják, csak főmagánvádló közszereplésére vonatkozó kedvezőtlen kritikai megjegyzéseknek tekinthetők, melyek azonban főmagánvádló erkölcsi értékét és társadalmi megbecsülését nem érintik.

Már most áttérve a bírálat jogának magánjogi méltatására, megállapítottuk, hogy maga a bírálat, a vélemény szabad nyilvánításának joga személyiségi jog, azonkívül közérdek, amely területen az a rejtve maradási jog, mely a becsület magánjogi védelmének legfőbb tényezője, az egyént nem illeti meg, itt tehát nincs olyan személyiségi jog, amely megsérthető. Természetesen ez a terület csak az egyén társadalmi funkcióira, nyilvános, tudományos, irodalmi, művészeti, közéleti működésére, foglalkozása folytatására terjed ki. Ezen a téren a bírálatot az egyén túrni tartozik, még akkor is, ha az neki kellemetlen, bántó. A politikus túrni tartozik, hogy politikai éleslátását kétségbevonják, hogy politikáját károsnak, tévesnek, a nemzetet válságba vivőnek mondják, a költő, a drámaíró, hogy

¹⁴⁾ K. 1927. XII. 7. B. I. 2196.

¹⁵⁾ Balás i. m. 1928. évf., 18. old.

¹⁶⁾ Bpesti Tábla 1928. I. 20. B. VII. 13.010.

művét értéktelennek, irodalmi beccsel nem bírónak, gyengének, a művészeti elvekkel ellenkezőnek bírálják, a tudós, hogy tudományos elméletét felületesnek, végig nem gondoltnak nyilvánításák. Tudományos és művészi bírálat terén annyira nem lehet a vélemény helyességét tárgyilagosan megállapítani, hogy itt a bírálatot akkor is túrni kell, ha igazságtalan is, mert hiszen nincsen olyan fórum, mely végső fokon tudományos, művészi ítéletek helyes voltát kötelező módon eldöntheti és máig sem tudunk jobb módszert a tudományos és művészeti haladás biztosítására, mint a vélemények szabad küzdelmét. A bíróságok sokszor belemennek a bírálat helyességének a bírált mű szövege vagy a színész eljárása alapján való boncolásába, ami nézetem szerint helytelen, mert a bíróság a tudományos, művészeti ítéletet felül nem bírálhatja, másrészt a bírálat mentessége, mint egy idézett bírói ítélet is kimondja, a bírálat esetleges igazságtalansága esetén is fennáll. A bírálat szabadságát nem feszélyezhetik a kifejezések esetleges erőssége folytán beállható jogi következmények sem. Ezért helyesen mondja a budapesti kir. ítélőtábla¹⁷⁾ „a kritikai megrovás erős kifejezések nélkül csak kivételesen fordul elő és a gondolatok erejét többnyire a kifejezések erőssége, vaskossága pótolja, lévén a kritika szabadsága közérdek, amely fontosabb, mint az egyéni érzékenység”. Ha tehát a bírálat valakinek tudományos, művészeti, politikai, gazdasági vagy egyéb közszereplését bírálja, úgy a személyiségi jog e területen védelmet nem kaphat, mert ez a bírálat jogának területe. Áll ez a használt kifejezésekre és olyan tényállításokra is, melyekre nézve épen vélemény¹⁷⁾ dolga, hogy valók-e, igazak-e, vagy nem. Ily esetben mentesség van, akár helyes, akár helytelen a bírálat, akár valók az állítások vagy valótlanok, hiszen nincs olyan tárgyilagossá fórum, mely a vitát eldönthetné. *A mentesség határa ott van, ahol a sértés a bírálattól függetlenül a személy ellen irányul.*

A francia válaszjoggal kapcsolatban, mely minden a sajtóban megnevezett személynek megengedi a válaszolás jogát ugyanabban az időszaki lapban és ennek közzétételére a lapot kötelezi, a Doumic perben az államügyész szerint épen a vélemény helyességének eldöntésére való objektív végleges ítélet hiánya miatt nem gyakorolhatónak mondja a válaszjogot irodalmi vagy tudományos bírálatot tartalmazó közleménnyel szemben, ha a közlemény kifejezéseiből nem tűnik ki a megjelölt személy megsértésére irányuló szándék. A francia bíróság ezt az érvelést tételes jog hiányában nem fogadta el, de elvileg helyes. Mi lenne, ha minden fűzfapoéta, vagy gyenge drámaíró a bírálattal szemben ugyanabban az időszaki lapban bizonyítaná azt, hogy műve remekmű? Természetesen sokszor a kedvezőt-

¹⁷⁾ Bpesti Tábla 1928. B. VII. 13.010.

len bírálát félreismert tehetségek elkedvetlenítésére vezethet, de ez annak következménye, hogy nincs objektív mérték valakinek tehetsége megméréséhez.

Nem lenne célja, ha a bíróság annak vizsgálatába bocsájtkozna, hogy a költő rímei valóban kezdetlegesek-e, versmértéke dőcögő-e?

Sok zavart okoz az a felfogás, hogy a bírálát csak akkor sértő, ha a személyre vonatkozik és nem a műre, a sértett működésére. Ilyen elválasztó vonal nem húzható. Minden kedvezőtlen bírálát, kétségtelenül a személyt is érinti, művészi, politikai értéket csökkenteni igyekszik. Hol van a határ? Itt csak azt az álláspontot lehet elfoglalni, hogy a jogos kritika határa ott van, ahol a sértő kifejezésekre a bírálát csak alkalmat szolgáltat, de magával a bírálattal semmiféle összefüggésben nincs. Helytelen tehát a Kúria P. II. 1747., 1918. IX. 29-én hozott ítélete, mely alperest nem vagyoni kár megtérítésében marasztalja, mert a bírálát felperes művészi hírnevét sérti. Hiszen a bírálát, a közönség és a sajtó bírálata dönti el valakinek a művészi hírnevét és épen a bírálát célja az, hogy eldöntse, van-e valakinek művészi hírnévre igénye vagy nem. Természetesen a bírálát szabadsága nem terjedhet odáig, hogy megállapíthatólag valótlan, külsőleg érzékelhető tényeket állítson, koholjon. A tudós joggal panaszolhatja személyiségi jogának megsértését, ha azt állítják róla, hogy műve egy részét egy másik műből szóról-szóra leírta, és az valótlan. A politikus nem köteles túrni, hogy azt állítsák róla, hogy valaki megvesztegette.

Teljes védelemre tarthat igényt a személyiség joga ott, ahol az egyén magánéletéről van szó. Más alkalommal említettem már, hogy a valóság bizonyításának büntetőjogi esetei a magánjogban is analóg alkalmazást nyerhetnek.¹⁸⁾ Balás P. Elemérnek is ez a véleménye.¹⁹⁾

A sértő tények valóságát tehát főleg akkor lehet bizonyítani, ha közérdek vagy jogos magánérdek forog fenn. Előfordulhat, hogy valakinek magánélete is bírálát tárgya lehet, ha az hívatása gyakorlására lényeges befolyással van, pl. hogy a pap erkölcstelen életet él, az ügyvéd, a bíró részegen dülöng az utcán. De a magánélet nagyobb kímélete itt is alkalmazandónak kívánja a büntetőtörvények intézkedését, hogy itt a valóság bizonyítása a közérdek és jogos magánérdek fennforgása mellett is csak akkor engedhető meg, ha a bírálát módja és formája a bírálathoz szükséges mértéket meg nem haladja.

Összefoglalva tehát: a bírálát nem sérti a személyiségi jogot, ha a megbírált személy közérdekű vagy jogos magánérdeket

¹⁸⁾ *íj. dr. Szigeti László: Személyiség védelme és a kritika joga. Polgári Jog 1931. évf., 270. oldal.*

¹⁹⁾ *Balás i. m. 1930., 73. oldal.*

sértő működésére vonatkozik, vagy ha a magánéletre is, de ez a közfunkció gyakorlásával szorosan összefügg. Az objektíve el nem bírálható kifejezések és ellen nem őrizhető, szakkérdésekre vonatkozó vélemény jellegével bíró tényállítások mentesülnek, akár helyesek vagy nem, akár valók, akár valótlanok. Az ellenőrizhető külső tényállítások csak akkor mentesülnek, ha valók és a valóságuk bizonyítást nyer, a magánéletre vonatkozó és a bírált személy hivatásával összefüggő tények pedig közérdek és jogos magánérdek kimutatása mellett, ha valóságuk bizonyítást nyer és úgy a közlés módja, mint formája a közérdek és jogos magánérdek érvényesítési lehetőségének megfelelő.

E sorok kísérletek két fontos érdek jogi rendezéséhez és összeegyeztetéséhez. A magánélet érintetlenségét, autonómiáját és a nyilvánosság, a haladás, a bírálat és javítás nagy emberi céljait kell összehangolni, hogy egyik se szenvedjen az emberi kultúra nagy kárára sérelmet. Nehéz a feladat. Itt igazán fontos a jogi mondás: „suum cuique tribuere”.

A kiadói jog reformja.

Irta: Dr. Kelényi Jenő.

A kiadói jogra vonatkozó jogszabályokat nálunk a Kereskedelmi Törvénynek a kiadói ügyletről szóló 515—533. §-ai szabályozzák. E törvényi szabályozás 1875-ben, tehát oly időben jött létre, amikor szerzői jogi törvényünk még nem volt. Csak jóval később keletkezett a szerzői jogról szóló 1884: XVI. t.-c., amelynek helyébe azután az 1921: LIV. t.-c. lépett.

A Kereskedelmi Törvénynek a kiadói jogot szabályozó hivatkozott rendelkezéseinek meghozatala óta kerekén 50 év telt el. Ez az 50 esztendő minden téren a modern technika nem is sejthető bámulatos fejlődésének ideje volt, amely technikai fejlődés természetesen kifejezésre jutott a szerzői művek megjelenési formáinak előre nem látható rendkívüli fejlődésében is (gramofon, néma- és hangos film, rádió stb.).

Érdekes dolog mégis, hogy Kereskedelmi Törvényünknek a kiadói ügyletet és evvel kapcsolatban a kiadói jogot szabályozó s a bírói gyakorlat által korszerűen magyarázott és kiegészített rendelkezéseivel nagyban egészben megegyező rendelkezéseket tartalmaznak a sokkal későbbi és a kiadói jogot szabályozó német, svájci, csehszlovák stb. kiadói jogi törvények is. Ennek oka az, hogy a tulajdonképeni kiadói jog területe, — amint arra később részletesen rá fogok mutatni — szorosan körül van határolva s a színpadi művek előadási joga, valamint a filmesítési jog átruházására vonatkozó jogszabályok, vagyis éppen az a jogterület, amit a színpadi kultúra és a technika fejlődése hozott létre, nem esik a tulajdonképeni kiadói jog és kiadói ügylet keretei közé. Ennek ellenére a kiadói jog szabályai mégis bizonyos analog esetekben alkalmazást nyertek úgy a színpadi